

Sedisvacatie en pauskeuze

Op 28 februari om 20.00 uur precies doet de paus afstand van zijn ambt en is de Stoel van Petrus vacant. Het kerkelijk recht voorziet in het aftreden van een paus. In canon 332 van het Wetboek van Canoniek Recht worden de voorwaarden hiervoor bepaald. Die zijn, dat hij het vrijwillig moet doen en dat hij het op de juiste wijze kenbaar maakt, Aan beide voorwaarden is voldaan. Immers de paus maakte zijn aftreden bekend in een bijeenkomst met de kardinalen en hij legde er de nadruk op dat zijn besluit bewust en uit vrije wil genomen was.

Wat gebeurt er nu vanaf het moment van aftreden? Dat is voor het laatst geregeld door paus Johannes Paulus II in de constitutie *Universi Dominici Gregis* van 22 februari 1996. Dit wetgevende stuk bestaat uit twee delen.

DEEL I: HET BESTUUR VAN DE KERK GEDURENDE DE VACATIE VAN DE ZETEL

Op 28 februari om 20.00 uur verliezen alle hoofden van dicasteries (de organen van de curie) hun bevoegdheid. Zij hebben gehandeld namens de paus maar nu er geen paus meer is, verliezen zij hun bestuursmacht.

Enkele functionarissen behouden omwille van de continuïteit wel hun bevoegdheden:

- de Camerlengo, op het moment kardinaal Bertone, die een grote rol speelt bij de vacatie;
- de Grootpenitencier, die bevoegd is voor opheffen van kerkelijke straffen, aflaten en dergelijke;
- de kardinaal-vicaris van het bisdom Rome die doorgaat met het bestuur van bisdom Rome.

Vanaf 28 februari bestuurt het kardinalencollege de Kerk. Er mag dan in het bestuur van de Kerk niets veranderd worden. Alleen zaken die geen uitstel dulden zoals de voorbereiding voor de pauskeuze, kunnen ondernomen worden en dan moet alles nog binnen de normen van de constitutie liggen.

Praktische dagelijkse beslissingen worden genomen door een bijzondere kardinaalscongregatie die bestaat uit de kardinaal-camerlengo en 3 kardinalen (een uit elke orde) die telkens voor drie dagen door het lot bepaald worden uit de stemgerechtigde kardinalen.

Er zijn van ouds her drie ordes van kardinalen.

- De hoogste orde is die van de kardinaal-bisschoppen. Zij komen voort uit de gewoonte dat heel lang geleden de bisschoppen van de steden rond Rome soms de paus assisteerden. De kardinaal-bisschoppen hebben nu nog steeds de titel van een dergelijk bisdom maar hebben daar verder geen zeggingsmacht. Er zijn er 6 en daarnaast sinds niet al te lange tijd ook de Oosterse patriarchen die kardinaal zijn.
- Daarnaast zijn er kardinaal-priesters. Zij komen voort uit de priesters van de diverse kerken in Rome die de paus soms assisteerden. Nu zijn het meestal residerende aartsbisschoppen die kardinaal zijn. Zo zijn de Nederlandse kardinalen Simonis en Eijk kardinaal-priesters. Alle kardinaal-priesters hebben een titelkerk in Rome waar zij overigens geen enkele bevoegdheid hebben.
- Tenslotte de kardinaal-diakens. Zij komen voort uit de 7 diaconieën waarin Rome eertijds verdeeld was. Nu zijn het meestal curiefunctionarissen maar ze hebben allemaal een titeldiaconie.

Waren vroeger alleen de kardinaal-bisschoppen daadwerkelijk bisschoppen en bleven de kardinaal-priesters vaak priester en de kardinaal-diakens diaken tijdens hun kardinalaat, paus Johannes XXIII heeft bepaald dat alle kardinalen van welke orde ook bisschop

gewijd moeten worden.

Belangrijke zaken worden door de algemene kardinaalscongregatie bepaald die iedere dag gehouden moeten worden vanaf het moment dat de Camerlengo en zijn assistenten hebben bepaald.

De taak van het kardinalencollege is nu:

- a. De commissie van de Camerlengo verzoeken de kamers in het Domus Sanctae Marthae voor het conclaaf in orde te brengen.
- b. Zij wijst twee wijze clerici aan die voor het College een overweging houden over de problemen van de Kerk op dit ogenblik en over de pauskeuze.
- c. Zij keurt de nodige uitgaven goed tussen het aftreden van de paus en de keuze van de nieuwe paus.
- d. Zij zorgt ervoor dat de vissersring en het loden zegel vernietigd worden.
- e. Zij geeft opdracht de kamers aan de stemgerechtigde kardinalen toe te wijzen door het lot.
- f. Zij stelt dag en uur van het begin van het conclaaf vast.

DEEL II: DE EIGENLIJKE PAUSKEUZE

Alleen kardinalen, die op 28 februari jonger dan 80 jaar zijn, hebben stemrecht. Het aantal stemgerechtigde kardinalen mag niet hoger zijn dan 120. Het conclaaf moet beginnen tussen de 15^e en de 20^e dag na het aftreden van de paus. Paus Benedictus heeft in een motu proprio van 22 februari j.l. bepaald dat het kardinalencollege mag besluiten het conclaaf te vervroegen als de kieskardinalen eerder in Rome zijn.

De verkiezing kan alleen nog gebeuren door schriftelijke stemmingen. Een verkiezing moet met een meerderheid van 2/3 geschieden. Kan het getal van de kardinalen niet door drie gedeeld worden dan is voor de geldigheid 1 stem meer nodig. Dagelijks worden er 2 stemmingen in de voormiddag en 2 stemmingen in de namiddag gehouden. Na iedere zitting worden de stembiljetten verbrand. De rook is zwart bij een negatief resultaat en wit als er een paus gekozen is.

Na drie dagen mag een pauze gehouden worden van één dag voor gebed en bezinning en een toespraak door de hoogste kardinaal-diaken. Als er daarna, na zeven stemmingen, nog niemand gekozen is, is er opnieuw een pauze voor gebed, overleg en een vermanend woord door de hoogste kardinaal-priester. Na opnieuw zeven stemmingen is er weer een pauze voor gebed en samenspraak en een toespraak door de hoogste kardinaal-bisschop. Daarna zijn er nog weer zeven stemmingen. *Universi Dominici Gregis* voorzag de mogelijkheid dat men dan in overleg met de kardinalen kon besluiten dat een absolute meerderheid voldoende was.. Deze mogelijkheid om met absolute meerderheid een paus te kiezen is weer door paus Benedictus XVI op 11 juni 2007 afgeschaft en teruggebracht tot tweederde meerderheid. Wel zijn er na die stemmingen alleen nog twee kandidaten die gekozen kunnen worden en wel de twee die in de laatste stemming de meeste stemmen hadden.

De deken van het kardinalencollege vraagt aan de gekozene of hij zijn canonieke keuze aanvaardt. Zegt hij ja, dan is hij paus, als hij tenminste bisschop gewijd is; is hij geen bisschop, dan moet hij in het conclaaf gewijd worden. Pas na de wijding mag de keuze van de paus aan het volk bekendgemaakt worden. Een tweede vraag die de deken moet stellen is: welke naam de nieuwe paus aanneemt. Het gebruik van de naamsverandering gaat terug op Johannes II (533-535) die zijn naam Mercurius (een Romeinse godheid) ongepast vond. De nieuwe paus wordt met de pauselijke gewaden bekleed en neemt de gehoorzaamheidsbetuigingen van de kardinalen in ontvangst. Daarna maakt de kardinaal-protodiaken, op dit moment kardinaal Tauran, de keuze aan het volk van Rome en aan de wereld bekend met de traditionele woorden; “Annuntio vobis gaudium magnum. Habemus papam. Eminentissimum ac reverendissimum dominum <voornaam> Sanctae Romanae Ecclesiae cardinalem, <achternaam> qui

sibi nomen imposuit *<pauselijke naam>*.” In vertaling: “Ik verkondig u een grote vreugde. Wij hebben een paus: de meest eminente en eerwaarde heer *<voornaam>*, kardinaal van de heilige Roomse Kerk, *<achternaam>* die de naam *<pauselijke naam>* heeft aangenomen.